

אתגרי הביטחון בישראל בתחום ההתמודדות עם טרור בהווה ובעתיד

ד"ר בועז גנור

פורסם לראשונה במסגרת פורום הרצליה לגיבוש תפיסת הביטחון של ישראל, סדרת ניירות מדיניות ואסטרטגיה - עיונים בתפיסת הביטחון של ישראל, על-ידי [המכון למדיניות ואסטרטגיה](#).

מדינת ישראל נאלצה להתמודד עם גלי טרור מסוגים שונים וברמות עצימות שונות מאז הקמתה ועד עצם היום הזה. גלי טרור אלה בוצעו על-ידי ארגונים שונים (פלסטיניים ושיעיים) בזירות שונות (פנים, גבול וחוי"ל) ובמתווי פעולה שונים (פיגועי התאבדות, מטעני חבלה, מיקוח וחיטפה, ירי ועוד). בעשור השנים שחלפו מאז שוך האינתיפאדה השנייה ולאחר מותו של יאסר ערפאת והחלפתו באבו מאזן, חלה רגיעה משמעותית בהיקף פיגועי הטרור בשטחה של ישראל, גל פיגועי ההתאבדות דעך, ומספר הנפגעים מטרור הצטמצם. לעומת זאת חלה עליה משמעותית בהיקף האיום של ירי תלול מסלול מצד ארגוני טרור הן בזירה הצפונית (לבנון) והן בזירה הדרומית (רצועת עזה וסיני).

בשנים האחרונות חלו מספר תהליכים שיש להם השפעה ישירה על היקף ומאפייני הטרור בהווה ובעתיד הקרוב. התהליך הראשון בא לידי ביטוי בשינויים הטקטוניים המתרחשים בשנים האחרונות במדינות ערב שזכו לכינוי "האניב הערבי" ושעיקרם - מהפכות במדינות הגובלות עם ישראל ובמדינות מעגל שני ושלישי. מהפכות אלה מציבות אתגרים חדשים בפני ישראל בכל הנוגע לסוגיות ביטחוניות ככלל ולאיומי טרור בפרט. המגמה שהסתמנה במהפכות אלה הייתה - החלפת שלטון מסורתי יציב (גם אם עויין לישראל) בקואליציות פוליטיות רעועות בהובלה לרוב של גורמים קיצוניים אסלמיסטיים - ג'האדיסטיים, כמו גם התפתחותן של טריטוריות בעלות משילות נמוכה

על גבולה של ישראל. טריטוריות אלה היוו כר פורה לצמיחתן ולהשתרשותם של ארגוני טרור ג'יהאדיסטיים גלובאליים ולוקאליים וחלקן הפכו לפלטפורמות המייצאות טרור לאזורים קרובים ורחוקים.

תהליך אחר שהשפיע על היקף ומאפייני הטרור נגד ישראל בשנים האחרונות היה **התעצמות ההגמוניה השיעית** בהובלה של איראן במזרח התיכון תוך חתירה להשגת יכולות גרעיניות. תהליך זה היה משולב בהאשמת ישראל בפעילות אופרטיבית התקפית שנועדה לחבל במאמצים אלה של איראן תוך כדי טענה כי ישראל מעורבת בחיסול מדענים איראניים ופעילים בכירים בחיזבאללה (עימאד מועיניה חסן אל קיס ואחרים). טענות אלה תורגמו עד מהרה לאיומים מפורשים כלפי ישראל ואף לניסיונות פיגוע ולפיגועים נגד יעדים ותיירים ישראלים במדינות שונות בעולם (בולגריה, קפריסין, תאילנד, הודו, תורכיה, אזרביג'אן, גאורגיה).

תהליך שלישי הינו תוצאה של **המשא ומתן המדיני** בין ישראל לרשות הפלסטינית. משא ומתן העומד על יסודות שבריריים בתיווך אמריקני וכרוך בין השאר בשחרור טרוריסטים הכלואים בישראל אשר בחלקם חוזרים למעגל האלימות לאחר שחרורם. כישלוננו של התהליך והפסקת השיחות מעלה את הסיכון להתדרדרות ביטחונית בגדה המערבית וברצועת עזה, להתרחשות פעילות אלימה של המונים (אינתיפאדה שלישית), ולגלי טרור מסוגים שונים.

תהליכים אלה, לצד השינויים במאפייני איומי הטרור במרחבי הפעילות השונים, מחייבים את ישראל להיערך בהתאם ולעצב דוקטרינת פעולה שתיתן מענה הולם לאתגרים המתעצבים כיום ואשר ישפיעו על הסביבה הביטחונית של ישראל בעתיד.

המרחב הדרומי

התנתקותה של ישראל מרצועת עזה בשנת 2005 והשתלטות החמאס על הרצועה שנה לאחר מכן אפשרה לחמאס, לג'יהאד האסלאמי הפלסטיני ולארגוני הטרור הסלפיסטים הפעילים ברצועה (הג'ילג'לת) בסיוע של איראן וחיזבאללה להקים מערך רקטי חסר תקדים ברצועה על פי המודל של חיזבאללה מגבול לבנון. במשך השנים גדל מערך זה הכולל כיום מעל עשרת אלפים רקטות לטווח קצר ובינוני המאיימים על רוב ריכוזי האוכלוסין בישראל. מערך זה התבסס על רקטות מייצור עצמי (רקטות קסאם, קודס ונאצר לטווח 10-6 ק"מ, ורקטות אמ-75 לטווחים בינוניים), כמו גם רקטות תקניות (כגון פגיר וגראד). הירי תלול המסלול היווה פיצוי הולם בעיני ארגוני הטרור הפלסטינים לקושי שלהם להתגבר על מערכי ההגנה הצבאיים והמכשולים הפיסיים שהקימה ישראל מסביב לרצועה שהקשה עליהם לפגוע בעומק שטח המדינה. לצד פעילות של ירי תלול מסלול המשיכו הארגונים בניסיונות חדירה לשטח ישראל באמצעות חפירת מנהרות לשם ביצוע פיגועים ובמיוחד לצורך חטיפת אזרחים וחיילים (לאור מה שנתפס בעיניהם כהישג חטיפתו של החייל גלעד שליט, החזקתו לאורך זמן בשטח הרצועה ואילוצה של ישראל לשלם תמורת השבתו מחירים גבוהים במיוחד).

בשנים האחרונות, ובמיוחד לאחר הפלת משטרו של מובארק במצרים, התעצם איום טרור נוסף במרחב הדרומי והפעם מתוך הזירה המצרית ומשטח סיני - ארגוני טרור ג'יהאדיסטים אסלאמיסטיים השתרו במקום והסלימו את פעולותיהם נגד ישראל. ארגונים אלה כללו פעילים שונים, חלקם מקרב השבטים הבדואים של סיני, חלקם אסלאמיסטים קיצוניים מצריים, אחרים היו שכרי חרב שהגיעו ממדינות ערב וביניהם היום גם טרוריסטים פלסטינים. רבים מקרב הבדואים תושבי חצי האי סיני אשר בעבר נהגו לשתף-פעולה עם ארגוני טרור אלה בעבור בצע כסף עברו בחלוף השנים תהליכי רדיקליזציה אסלאמיסטית, והשתלבו כחלק אינטגרלי בארגונים. לאחר נפילתו של מובארק ושחרור טרוריסטים רבים שהיו עצורים בבתי הכלא בחרו חלקם להימלט לסיני להצטרף לארגונים ולהשתקע במקום. אל אלה נוספו שכרי חרב שהגיעו לסיני שהצטיירה בעיניהם כ"זירת ג'יהאד" אטרקטיבית מול השלטונות המצריים ומול ישראל. ארגוני טרור אלה (כגון: "אנסאר בית אל מקדס", "מועצת השורא של המוג'אהדין" ואחרים) פיתחו קשרים מבצעים עם ארגוני הטרור הפלסטיניים הפעילים ברצועת עזה ובסיני תוך התבססות על מעברים תת קרקעיים רבים שנחפרו על-ידי פעילי החמאס בגבול רצועת עזה ומצרים. תהליכים אלה הגדילו באופן משמעותי את איום הטרור נגד ישראל מהזירה המצרית והם באו לידי ביטוי בחדירות משטח סיני לצורך ביצוע פיגועים בישראל ובירי תלול מסלול מסיני לעבר יישובי הדרום ככלל והעיר אילת בפרט.

מהפכת הנגד של הגנרל סיוסי במצרים הובילה לפיחות משמעותי בכוחו של החמאס שאיבד באחת את העורף האסטרטגי של שלטון האחים המוסלמים המצרי. הפעילות הנחושה של הצבא המצרי נגד גורמי הג'יהאד הגלובאלי והלוקאלי בסיני כמו גם הפעילות חסרת התקדים לחשיפתו והריסתו של המערך התת קרקעי שבנה החמאס בגבול עזה - מצרים, כל אלה גרמו לפגיעה קשה בארגוני הטרור הפלסטיניים ברצועה, להידוק הסגר על הרצועה ולקשיים כלכליים בקרב תנועת החמאס, אם כי לא הביאו לצמצום משמעותי של יכולות הירי תלול מסלול של ארגונים אלה מרצועת עזה ומסיני.

המרחב הצפוני

בזירה הלבנונית סובלת תנועת החיזבאללה בשנים האחרונות מחולשה שבאה לידי ביטוי בין השאר במשברים פוליטיים שהתעצמו לאחר רצח רפיק אל חרירי והאשמת פעילים בכירים של חיזבאללה בבית הדין הבינלאומי בהאג באחריות לרצח, בפיחות במעמד הבינלאומי של הארגון עקב ההכרזה של הפרלמנט האירופי על הזרוע הצבאית של חיזבאללה כארגון טרור, אולם מעל לכל בשל המעורבות הצבאית העמוקה של חיזבאללה במלחמת האזרחים בסוריה. העברתם של פעילים רבים מהזרוע הצבאית של חיזבאללה בהנחיה איראנית לסוריה על מנת להגן על משטרו של הנשיא אסד במאבקו במורדים, גררה אחריה השלכות הרות אסון על חיזבאללה: התשת הכוחות הצבאיים עקב נפגעים רבים דבר שהביא לתסיסה בקרב אוכלוסיית המוצא השיעית, וזליגה של פיגועי טרור אל תוך מאחזי חיזבאללה בבקעת הלבנון ובבירות אשר בוצעו על-ידי פעילי ג'יהאד סלפיים שהגיעו מסוריה ומלבנון על מנת לנקום בחיזבאללה על מעורבותו בסוריה. מעבר לכך, חיזבאללה מצא עצמו מתמודד עם ביקורת גדלה והולכת בעיקר מקרב יריביו בלבנון שטענו כי הוא מסכן את בטחון לבנון ומקריב את האינטרסים הלבנוניים

לשם קידום מטרות איראניות בסוריה. למרות שחיזבאללה הקים לאורך שנים בסיוע מאסיבי איראני וסורי מערך רקטי חסר תקדים בלבנון המאיים למעשה על כל שטחה של מדינת ישראל (מעל למאה אלף רקטות וטילים), הפריסה הצבאית העמוקה של אנשי חיזבאללה בסוריה והמעורבות במלחמת התשה מתמשכת צמצמו באופן משמעותי את היכולת של חיזבאללה להתמודד בשלב זה במערכה כוללת עם ישראל. החשש מהתדרדרות צבאית בלתי מבוקרת מול ישראל (דגם מלחמת לבנון השנייה בשנת 2006) משמש לפחות זמנית כגורם מרתיע המרסן את חיזבאללה מפני ביצוע פיגועים בשטח ישראל. מאידך, פעילי חיזבאללה שנלחמים בלבנון צוברים ניסיון צבאי ומבצעי אשר עלול לשמש אותם בפעילות צבאית עתידית נגד ישראל. יתירה מכך, התלות הגדלה והולכת של משטר אסד באיראן ובחיזבאללה מחזקת את מעמדו של הארגון בקרב ההנהגה הסורית ומאפשרת לארגון להתחמש באמצעי לחימה מתקדמים (כגון טילי קרקע - קרקע ארוכי טווח, טילי נ"מ מסוג SA-17, טילי קרקע - ים מסוג יאחונט) ולהגדיל באמצעותם את האיום על מתקנים קריטיים בישראל ופלטפורמות ימיות כגון אסדות הגז של ישראל במזרח הים התיכון ובתוך כך להשפיע על המאזן האסטרטגי בזירה.

למרות החשש של חיזבאללה מהתדרדרות צבאית מול ישראל והימנעותו מביצוע פיגועים בישראל (גם לאחר שבכירי הארגון האשימו את ישראל באחריות לחיסולם של בכירים בארגון), פעילי חיזבאללה ממשיכים להיות מעורבים בפח"ע חו"ל נגד יעדים ואינטרסים ישראלים ויהודיים ברחבי העולם ונראה כי הם אף מגבירים את ניסיונות הפיגוע שלהם ביעדים אלה.

הזירה שטומנת בחובה את פוטנציאל ההתדרדרות החמור ביותר בתחום הטרור מבחינת ישראל בעתיד הקרוב במרחב הצפוני הינה זירת סוריה. התמשכותה של מלחמת האזרחים בסוריה והיותה מקור משיכה לאלפי מתנדבים אסלמיסטים - ג'יהאדיסטיים ממדינות וקהילות אסלאמיות מרחבי העולם עלולה להפוך את הגבול הצפוני הישראלי - סורי שהיה במשך עשרות שנים גבול שקט לאזור רווי פעילות ביטחונית ובסיס יציאה לפיגועי טרור בישראל מצד גורמים אסלמיסטיים - ג'יהאדיסטיים לוקאליים וגלובאליים, (כמו גם ארגון חיזבאללה). ואכן בחודשים האחרונים בוצעו מספר מקרי ירי לעבר גבול ישראל משטח סוריה בין אם כזליגה בלתי מכוונת ופועל יוצא של התכתשות צבאית בין כוחות המורדים לצבא סוריה ובין אם בכוונת מכוון של פעילי ארגונים אסלמיסטיים שניסו ככל הנראה לערב את ישראל במערכה בסוריה. מכל מקום, במידה וארגוני המורדים האסלמיסטיים ישתרשו באזורים הסמוכים לגבולה של ישראל יש להניח כי הם ינסו לפתוח זירת ג'יהאד חדשה נגד ישראל שתהיה אטרקטיבית לשכירי חרב ג'יהאדיסטיים מרחבי העולם המוסלמי כולו. במסגרת זו יש לקחת בחשבון כי גורמי טרור הצוברים כיום מיומנויות לחימה במערכה בסוריה עלולים להיות מצוידים בעתיד בנשק מתקדם המועבר אליהם על-ידי גורמים שונים מחוץ לסוריה כמו גם נשק חדיש הנבזז מצבא סוריה, (במסגרת זו יש לקחת בחשבון כי גורמים ג'יהאדיסטיים אלה אף ישיגו יכולות לא קונבנציונאליות כימיות וביולוגיות).

מרחב הסייבר

כחלק מהתרחבות איומי הסייבר ברחבי העולם ישראל מוצאת את עצמה תחת מתקפות חוזרות ונשנות של גורמים אנטי ישראלים אשר כחלק מפעילות מחאה נגד ישראל פוגעים באתרי אינטרנט של גופים ממשלתיים ציבוריים ופרטיים. ישראל סובלת לעיתים גם מחדירות למאגרי מידע ממוחשבים על-ידי גורמים עברייניים לצורך הונאה כספית ויצירת רווח. כל אלה הינם בבחינת עבירות מחשב שישראל כמדינות אחרות נאלצת להתמודד עמן, אולם האיום הנדון כאן נובע מהאפשרות שפעילי ארגון טרור, שלוחיהם או אוהדיהם, ישתמשו במרחב הסייבר על מנת לתקוף מתקנים קריטיים צבאיים או אזרחיים ישראלים. ארגוני הטרור הפועלים מול מדינת ישראל כגון חמאס, חיזבאללה הקימו זה מכבר מחלקות סייבר המורכבות מהאקרים מקומיים אשר אמורים להשתמש במרחב זה על מנת לבצע פיגועי סייבר בישראל. למרות האמור, היכולות של האקרים הפועלים במסגרת ארגוני טרור נופלים מטבע הדברים מיכולותיהם של מדינות עוינות הפועלות במרחב זה ומכיוון שגורמי הביטחון הישראלים ומערכי אבטחה לאומיים נערכים למניעה וסיכול התקפות סייבר שעלולות להיות מבוצעות על-ידי מדינות אויב במסגרת מלחמת סייבר בעתיד, הרי שמטבע הדברים היערכות זו אמורה לתת מענה הולם גם לרמות נמוכות יותר של סיכוני סייבר למתקנים קריטיים בישראל הנובעים מפעילותם של ארגוני טרור.

התהליכים הגיאופוליטיים הללו המתרחשים כיום בזירת המזרח התיכון ובזירה הגלובאלית אינם מאפשרים למקבלי ההחלטות ולגורמי הביטחון בישראל לשקוט על השמרים ומחייבים פיתוח ועדכון מדיניות, דוקטרינת פעולה, אסטרטגיות וטקטיקות חדשות להתמודדות יעילה עם הטרור בהווה ובעתיד. שינויים והתאמות אלה נדרשים למעשה בכל נדבכי הלוט"ר - בפעילות המודיעינית, ההתקפית, ההגנתית, במדיניות הענישה, בשיתוף-הפעולה הבינלאומי ועוד.

פעילות מודיעינית - הביזור של איום הטרור לארגונים ורסיסי ארגונים רבים הפעילים בזירות הגובלות עם ישראל (רצועת עזה, חצי האי סיני, סוריה) כמו גם באזורים מרוחקים יותר מישראל (צפון אפריקה, עיראק, תימן ועוד), כל אלה מחייבים פיתוח יכולות מודיעיניות מגוונות באזורים הסמוכים והרחוקים מישראל. הריבוי של שחקני הטרור מחייב הכרות מעמיקה עם המאפיינים הייחודיים של כל ארגון, קבוצה או רשת, שפועלים, או עלולים לפעול נגד ישראל: הכרת מבנה הארגון, תהליכי קבלת ההחלטות מערך האינטרסים, שיקולי העלות - תועלת, הבריתות והיריבויות, המצב הכלכלי, מבנה ההנהגה ומערכות היחסים הפנים ארגוניים וכו'. על גורמי הביטחון לגבש מדיניות פעולה פרטנית מול כל ארגון וקבוצה בהתחשב במאפיינים הייחודיים של כל גורם העוין את ישראל - המוטיבציות המניעות את פעולותיו ויכולותיו המבצעיות.

פעילות התקפית - ההיערכות של ארגוני הטרור הפעילים נגד ישראל ומפקדותיהם בטריטוריות רחוקות מישראל מחייבת המשך פיתוח וחיזוק הזרוע הארוכה של צה"ל תוך שימת דגש על יכולות התקפיות עמוקות בזירות הקרקעית, הימית, והאווירית. בשל המצאות חלק מהאיומים על ישראל בשטחן הריבוני של מדינות אחרות, ומאחר ובמקרים רבים יש לישראל זהות אינטרסים עם מדינות אלה בכל הנוגע לקעקוע יכולותיהם של ארגוני הטרור

הפועלים בשטחם (גם כאשר לעיתים אין לישראל יחסים דיפלומטיים עימן), יש לפתח ערוצי הידברות גלויים או חשאיים עם מדינות אלה ולעבות את קשרי **שיתוף-הפעולה** בתחום זה. על ישראל להתייחס לשת"פ הבינלאומי כאל נדבך מרכזי במערך ההתמודדות עם הטרור המקומי, האזורי והגלובאלי. על ישראל להשתלב במאמץ הבינלאומי לסיכול טרור ובמקרים מסוימים אף להוביל אותו ולרתמו לצרכיה. חוסר היציבות בארצות ערב, מלחמת האזרחים בסוריה, אלפי המתנדבים הזרים המשולבים במערכה בסוריה והאיום של חזרתם למדינות המוצא שלהם במזרח התיכון ובעולם המערבי, כל אלה מחזקים את זהות האינטרסים של ישראל עם מדינות רבות במאבקן מול איומי הטרור הגלובאלי והלוקאלי. גם ההתחזקות של ההגמוניה השיעית במזרח התיכון בהובלה של איראן יוצרות רובד נוסף של זהות אינטרסים בין ישראל למדינות מוסלמיות סוניות במזרח התיכון החותרות לקעקע את הציר: אירן - סוריה - חיזבאללה (לבנון). על ישראל לכלכל לפיכך את צעדיה בתבונה וליצור מארג בינלאומי משותף לסיכול אפקטיבי של טרור.

פעילות הגנתית - משבר המשילות בטריטוריות סמוכות לישראל, יצירתם של אזורים חסרי שליטה אפקטיבית ונוכחותם של גורמי טרור לוקאליים וגלובאליים על גבולות המדינה, מחייב את ישראל לעבות את אמצעי ההגנה והאבטחה בגבולותיה - את המכשולים הקרקעיים, היערכות הכוחות הצבאיים, אמצעי ההתרעה וההגנה הטקטיים (כולל פיתוח פלטפורמות נשק אוטומטיות שיתנו מענה שוטף לכל ניסיון חדירה לישראל באוויר, בים וביבשה). שדרוג היכולות הצבאיות והנשק הנמצא בידי חיזבאללה מחייב מתן תשומת לב מיוחדת לזירה הימית, להגנה על ספינות חיל הים ועל פלטפורמות ימיות אזרחיות (אסדות הגז).

התחפרותם של חיזבאללה וחמאס מתחת לקרקע (בין אם לצורך הסלקת אמל"ח, הטמנת קני שיגור מוסווים, לצורך תנועה ומעבר ממקום למקום, הברחת אמצעי לחימה, הקמת חדרי פיקוד ושליטה קדמיים ובין אם כאמצעי מעבר מתחת למכשולים קרקעיים וחדירה לישראל), כל אלה מחייבים את ישראל לפתח יכולות טכנולוגיות לאיתור המנהרות ולחבלה בהן תוך מינימום סיכון לכוחות צה"ל. למרות ההישגים המשמעותיים של מערך ההגנה נגד טילים של ישראל ככלל ושל מערכת "כיפת ברזל" בפרט, על ישראל להיערך למתווה פעולה מלחמתי שבו ארגוני הטרור עלולים להפעיל מערך רקטי רווי טילים מגזרות וממרחבים שונים נגד ישראל בו זמנית - ירי של מאות טילים אשר יקשה על המערכים הישראלים לתת הגנה מספקת ובו זמנית למתקנים קריטיים, מחנות צבא וישובים אזרחיים. יש לקחת בחשבון כי במקרים רבים הירי יתבצע בסמוך ואף מתוך ישובים אזרחיים צפופים משטח מדינות אויב ובאופן שיאלץ את ישראל לגרום לנזק לא פרופורציונאלי בפעילותה ההתקפית. פעילות זו של ישראל תגרור אחריה ביקורת בינלאומית קשה ביותר, תחזק את מסע הדה-לגיטימציה של ישראל בעולם, ואף עלולה לגרום סנקציות ותביעות משפטיות נגד ישראל ובכירה. תהליך דומה עלול להתרחש גם בגזרת יהודה ושומרון במידה והיציבות הביטחונית תתערער ותגלוש לעימותים המוניים ולאינתיפאדה שלישית.

רביזיה אסטרטגית - האבולוציה המהירה של איומי הטרור נגד ישראל והשינוי במארג האיומים, האתגרים והדילמות הניצבים בפני ישראל בהתמודדות עם הטרור, מחייבים בחינה מחודשת של המבנים, הדוקטרינות ואסטרטגיות הפעולה של ישראל מול הטרור והתאמתן למציאות המשתנה. תהליך זה של בחינה עצמית חייב להתבצע באופן סיסטמתי ולאורך זמן ולא כפעילות חד פעמית לשיפור המצב הקיים. בהקשר זה יש לזכור כי ארגוני הטרור נמצאים כל העת בעקומת למידה ואסור למדינות המתמודדות עם הטרור לפגור אחריהן בתהליכי הלמידה והסקת המסקנות שלהם. מבחינה מבנית, ההתעצמות של איומי הטרור בסביבה המידית של ישראל במקביל לצמצום מהותי של איומי המלחמה הקונבנציונאלית, מחייבים את ישראל לשנות את המערך המודיעיני והצבאי בהתאם. התאמה זו צריכה לבוא לידי ביטוי הן בשינויים מבניים, הן בקביעת גזרות פעולה וסמכויות, ובמידת הצורך גם בחלוקה שונה של עוגת התקציב הביטחונית. במסגרת זו, יש להשקיע בפיתוח טכנולוגיות ושיטות לוחמה המתאימות ללחימה בעצימות נמוכה בגזרות קרובות ורחוקות מישראל, יש לחזק את היחידות המיוחדות, את יכולת ההגנה וההתקפה נגד טילים, יש לפתח דוקטרינות לחימה חדשות להתמודדות עם הטרור תוך התמקדות הן בפגיעה ביכולות האופרטיביות של ארגוני הטרור והן בנטרול המוטיבציות המניעות את התמיכה בארגוני הטרור.

במקביל, יש לפתח דוקטרינה מתאימה לנטרול הנרטיב האסלמיסטי - ג'יהאדיסטי (לכל הפחות לצמצום השפעתו בכל הנוגע למדינת ישראל), יש לפתח דרכים חדשות שיאפשרו לישראל להשתלב בשיח הגלוי והסמוי של היריב, תוך ניצול ערוצי מדיה חדשה, רשתות חברתיות, ערוצי תקשורת מסורתיים, כמו גם אמצעים של לוחמה פסיכולוגית.

על ישראל לבחון מחדש את מדיניותה בכל הנוגע להתמודדות עם פיגועי סחיטה טרוריסטית (מיקוח ומחטף) ולגבש מדיניות אחראית בנושא שחרור טרוריסטים כלואים הן תחת אולטימטום טרוריסטי והן בעת תהליך שלום.

לסיכום, על מקבלי החלטות בישראל להפנים כי המערכה המתמשכת נגד הטרור הינה מערכה מורכבת ורגישה הקשורה בטבורה להתנהלות המדינית, ההסברתית, הדיפלומטית והמשפטית של ישראל. המערכה נגד הטרור הינה מחד מערכה רב קוטבית המשלבת שחקני אויב רבים שההתמודדות איתם מחייבת מענה פרטני מול כל שחקן ובה בעת מדיניות סנרגית ומשולבת מול כל השחקנים יחדיו. מאידך, המערכה נגד הטרור הינה גם רב ממדית בהיותה משלבת התמודדות צבאית - אופרטיבית במטרה לצמצם את היכולות המבצעיות של ארגוני הטרור, יחד עם התמודדות הסברתית - תקשורתית - פסיכולוגית שנועדה לזכות באהדת דעת הקהל הפנימית והבינלאומית (תוך צמצום הנזקים במידת האפשר מול דעת הקהל של היריב), ובמקביל גם התמודדות משפטית שנועדה לאפשר את מרחב הפעולה הנדרש לגורמי הביטחון הישראליים להפעיל את אמצעי הלוט"ר ביעילות. מורכבות זו של מערכת ההתמודדות עם הטרור מחייבת סנכרון מקצועי ויעיל של מסגרות צבאיות ואזרחיות, ושל גורמים ממשלתיים, ציבוריים ופרטיים, תוך התגברות על חסמים אמיתיים ופסיכולוגיים (ומעל כולם על חסמי אגו אישי וארגוני). זאת, על מנת להבטיח כי ישראל לא רק תנצח בסבבי קרבות חוזרים ונשנים נגד ארגוני הטרור אלא תביא להישגים מתמשכים ואולי אף לניצחון במערכה הכוללת נגד הטרור.